

ОСНОВИ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

ПЛАН

- **Суспільство і суспільні відносини**
- **Основні теорії виникнення держави і права.**
- **Поняття й ознаки держави.**
- **Внутрішні і зовнішні функції держави.**
- **Поняття типу і форми держави.**

Суспільство і суспільні відносини

- Суспільство- сукупність людей.
- Суспільні відносини- відносини, що виникають у людському суспільстві.
- **Види:**
 1. Економічні
 2. Політичні
 3. Духовні
 4. Правові
 5. Професійні.

ТЕОРІЇ ВИНИКНЕННЯ ДЕРЖАВИ

СОЦІАЛЬНО-КЛАСОВА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ (Ф.Енгельс)

Головна робота – “Походження сім’ї, приватної власності і держави”

Головна ідея – держава є результатом економічних процесів розвитку суспільства

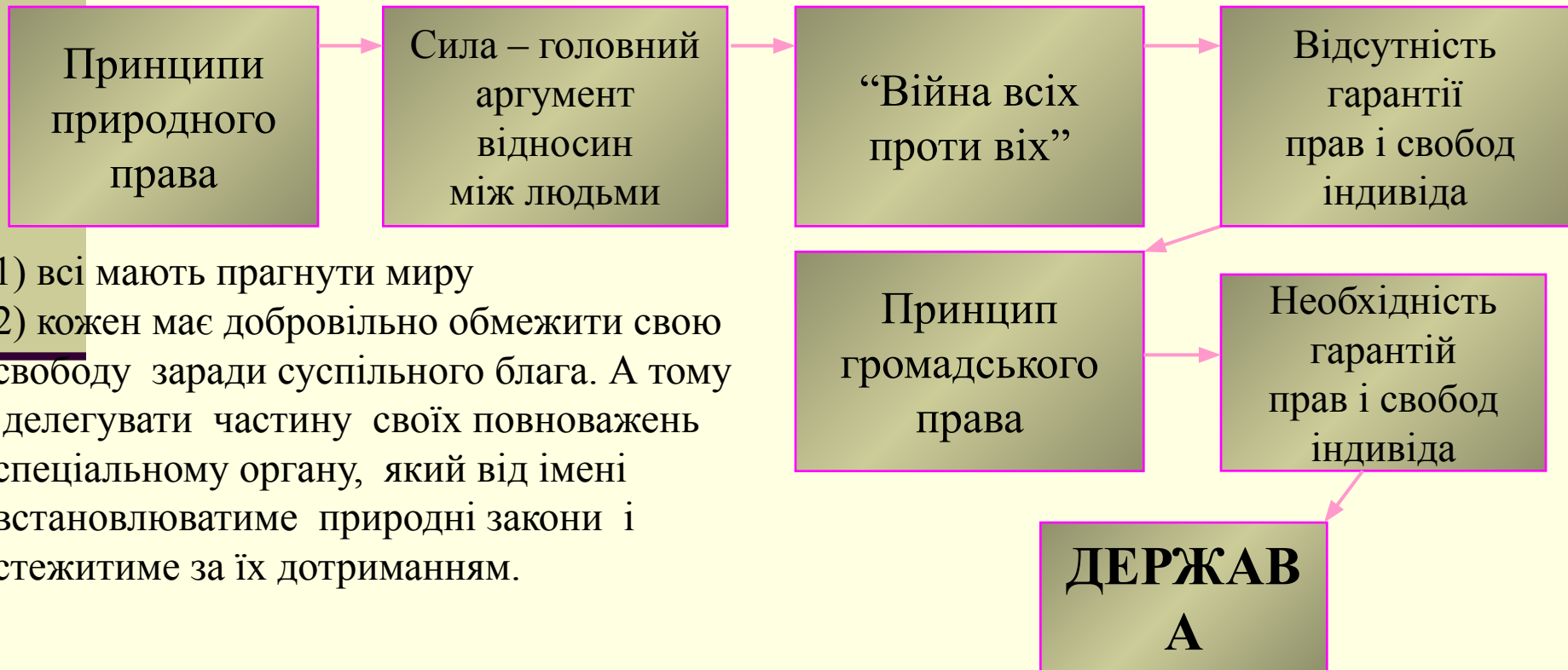

Держава - це спеціальна машина для пригноблення одного класу іншим

ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ЯК “СУСПІЛЬНОГО ДОГОВОРУ”(Т. Гоббс)

Головна робота — "Левіафан або матерія, форма і влада держави церковної та громадянської"

Головна ідея — держава є результатом суспільної угоди між всіма або більшістю членів суспільства

Тип держави

Тип держави – сукупність найбільш суттєвих ознак, властивих державам, які існували на певних етапах людства.

Рабовласницький

Феодалний

Буржуазний

Соціалістичний

	Рабовласницький тип	Феодальний тип	Буржуазний тип	Соціалістичний тип	Сучасний тип
Домінуючі інтереси	Інтереси вільних людей, насамперед рабовласників	Інтереси феодалів	Інтереси власників засобів виробництва	Формально - інтереси пролетаріату, реально - комуністичної партії	Інтереси всього суспільства і кожної людини
Форма правління	Переважно монархія	Переважно монархія	Поширення республіканської форми правління	Республіка	Республіка
Ставлення до права	Право - інструмент держави, значне поширення звичаєвого права	Панування церковного (канонічного) права	Право - засіб забезпечення вільної конкуренції та обмеження втручання держави у приватну сферу	Нігілістичне ставлення до права, спроби ототожнення його з політичною доцільністю	Розгляд права як мірила свободи, рівності й справедливості, а не як засобу примусу, нав'язування держ. волі
Методи управління	Переважно насильство	Система сеньйор - васал у відносинах між феодалами і примус щодо залежного населення	Домінуючих методів немає	Репресивні методи (ідеологічний тиск, методи позаекономічного примусу)	Правові, ненасильницькі методи

	Рабовласницький тип	Феодалний тип	Буржуазний тип	Соціалістичний тип	Сучасний тип
Статус особи	Поділ суспільства на вільних і рабів, позбавлення рабів будь-яких прав, залежність правового статусу вільних людей від їхнього майнового становища	Станова організація суспільства, наділення феодалів усіма правами, наявність широких верств залежного населення, монополія феодалів на основні засоби виробництва та владу	Проголошення принципу формальної рівності громадян перед законом, визнання невід'ємних прав усіх людей, скасування спадкових привілеїв і монополій на владу окремих станів	Проголошення принципу фактичної (економічної) рівності людей , зрівнялівка, численні порушення прав людей державою	Визнання пріоритету прав і свобод особистості, гарантованість і захищеність їхніх прав державою
Співвідношення держави і права	Переважно домінування держави над правом	Домінування держави над правом	Обмеження влади держави невід'ємними правами особи	Домінування держави над правом , утвердження тимчасового характеру права	Держава підпорядковується праву , утверджується принцип верховенства права

Держава -

- Універсальна політична форма організації суспільства, для якої характерні: наявність території, суверенітет, політичний публічний характер влади, наявність системи права та системи податків, тощо

ОЗНАКИ ДЕРЖАВИ

Суверенітет-

- *можливість держави розв язувати всі питання свого внутрішнього життя і зовнішніх відносин, здійснювати владу і правосуддя на своїй території.*

Прояви суверенітету:

- Верховенство державної влади на своїй території
- Право держави видавати, обов язкові для виконання закони і розпорядження
- Поширення державної влади на всю територію країни і на все населення
- Здійснення від імені держави правосуддя
- Незалежність держави на міжнародній арені.

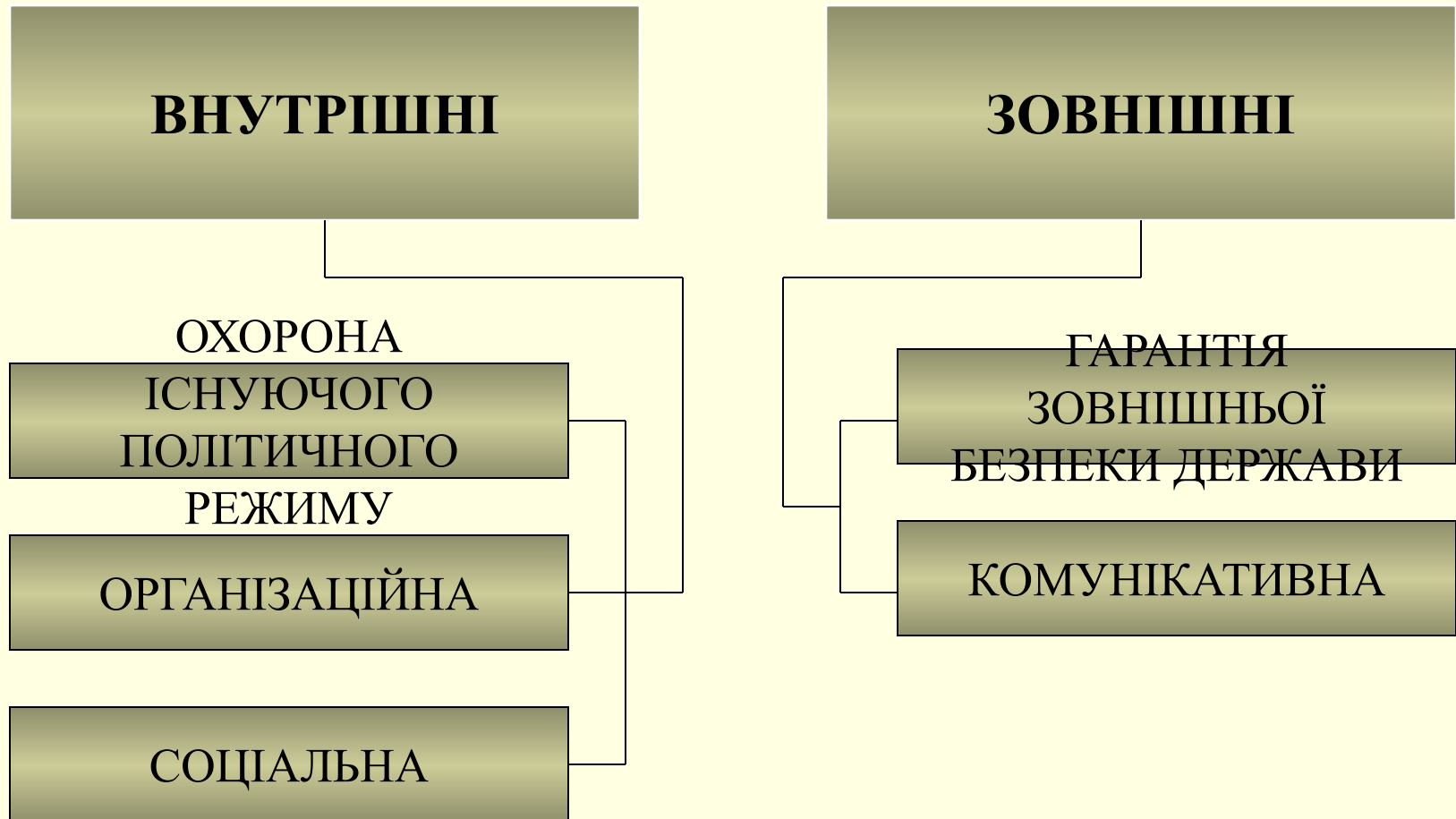
Елементи державного суверенітету:

- **Верховенство- відсутність іншої публічної влади**
- **Самостійність – незалежність від волі інших органів, осіб.**
- **Повнота - поширення влади на всі сфери життя і все населення**
- **Незалежність – можливість самостійно приймати рішення**
- **Неподільність – єдність влади вцілому.**
- **Рівноправність у зовнішніх відносинах.**

Класифікація функцій держави

ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ ЗА ТЕРИТОРІАЛЬНОЮ СПРЯМОВАНІСТЮ

Орган держави -

особа чи орган, які виступають від імені держави, мають певні владні повноваження, відповідно до свого призначення.

- Цілісна система державних органів називається

апаратом держави

Характерні ознаки державних органів:

- Створені для виконання державних функцій
- Мають державно-владні повноваження
- Діють у порядку, установленому законом

Державні органи.

за змістом діяльності:

- органи законодавчої влади
- органи виконавчої влади,
- судові органи

за місцем у системі державного апарату:

первинні; вторинні

за способом створення:

виборні, призначувальні

за часом функціонування:

постійні, тимчасові;

за складом:

одноособові, колегіальні;

за масштабом діяльності:

загальнодержавні і місцеві .

Органи державної влади

- Конституція України використовує термін "органи державної влади", яким позначається **сукупність органів законодавчої, виконавчої та судової влади**
- Єдиним органом **законодавчої влади** в Україні є парламент - Верховна Рада України.
- Систему органів **виконавчої влади** утворюють Кабінет Міністрів України як вищий орган, центральні органи виконавчої влади - міністерства, державні комітети, тощо
- Виконавчу владу в областях та районах, містах Києві та Севастополі здійснюють місцеві державні адміністрації
- **Судова гілка** влади в Україні представлена **Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції**, найвищим судовим органом у системі яких є Верховний Суд України
- Особливе місце в системі органів державної влади посідає **Президент України**, який не входить безпосередньо до жодної з гілок влади.

Влада -

можливість і здатність людини здійснювати свою волю, нав'язувати її в разі потреби суспільству, іншим людям.

Види:

- **Сімейна** (влада батька)
- **Духовна** (влада Папи Римського)
- **Економічна** (влада директора заводу)
- **Політична** (Політична влада включає державну владу, владу органів самоврядування, владу партій і груп тиску, владу політичних лідерів, засобів масової інформації).
- **Державна** (Президент України підписав указ..)

Форма держави -

організація політичної
влади в державі, що має
три складові:

- форма державного правління
- форма державного устрою
- державний (політичний)
режим

Форма державного правління-

елемент форми держави, що визначає організацію влади в державі, порядок утворення, взаємодії органів влади і управління

I. Монархія – форма правління за якою вся влада належить одній особі і передається у спадок.

Види:

1. Абсолютна

A) деспотична

Б) теократична (Ватикан)

2. Обмежена

A) дуалістична) (Мароко, Кувейт)

Б) парламентарна (В. Британія)

Республіка -

форма правління, джерелом влади в якій є народ, представники влади обираються на певний строк і несуть відповідальність за свої дії.

Види:

1. Парламентська (ФРН, Італія)
2. Президентська (США, Росія)
3. Змішана (Франція, Польша, Україна)

ФОРМИ ДЕРЖАВНОГО УСТРЮ

Державний устрій— це територіально-організаційна структура держави, яка встановлює порядок поділу її на частини та відносини між центральною і місцевою владами

Така держава, яка як територіальна, так адміністративно є єдиною, без відносно самостійних державно адміністративних одиниць (автономій).

Польща, Болгарія, Японія, Італія...

Така держава, яка створюється кількома суб'єктами – державними утвореннями. При цьому останні втрачають державний суверенітет і передають його повністю центральній (федеративній) владі.

Росія, США, Бразилія, Німеччина ...

Це союз суверенних держав, які зберігаючи абсолютну державну незалежність, об'єднуються з певними цілями. Не є суб'єктами міжнародного права. Це складне державне утворення. Швейцарія (1291 – 1798 рр.), Сенегамбія (1979 –1989 рр.)

ПРОСТА (УНІТАРНА) ДЕРЖАВА

Унітарна держава — це така держава, яка як територіально, так і адміністративно є єдиною, без відносно самостійних державно-адміністративних одиниць (автономій).

Головна ідея — унітарна держава не може мати всередині себе інших державних утворень.

Головні риси

- єдина державна влада
- єдина армія
- єдина податкова система
- єдине законодавство

Як правило

- функціонує в мононаціональних країнах
- не допускає адміністративно-територіальних утворень, однак цілий ряд унітарних держав містить в собі автономії

СКЛАДНІ ФОРМИ ДЕРЖАВИ

ФЕДЕРАЦІЯ

КОНФЕДЕРАЦІЯ

1	союзна держава	1	союз держав
2	володіє державним суверенітетом	2	не володіє державним суверенітетом
3	суб'єкт міжнародного права	3	не є суб'єктом міжнародного права
4	головним політико-юридичним документом має конституцію (основний закон) , яка приймається безстроково	4	головним політико-юридичним документом є угода (договір), яка приймається на певний термін
5	має центральну владу з повноваженнями по всій території	5	не має такої влади
6	єдиний уряд	6	замість уряду - влада уповноважених
7	єдина армія, цілісна податкова система	7	не має єдиної армії, цілісної податкової системи
8	повна згода суб'єктів державного утворення не обов'язкова умова для прийняття рішень	8	рішення приймаються тільки консенсусом
9	не дає права виходу з державного утворення	9	дає право виходу з державного утворення (сецесія)
10	обов'язковість виконання рішень центральної влади суб'єктами державного утворення	10	забезпечує право нуліфікації

ПОНЯТТЯ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ

Система методів здійснення державної (політичної) влади, яка відображає ступінь, міру, рівень задоволення прав і свобод громадян

Демократичний

Антидемократичні

Демократичний політичний режим-

це сукупність засобів, методів, способів організації суспільства, його державно - політичного устрою, що ґрунтується на визнанні народу єдиним джерелом влади і носієм суверенітету, послідовному здійсненні принципу рівності свободи слова людей, їх реальної участі в управлінні справами держави та суспільства.

ОЗНАКИ ДЕМОКРАТІЇ

ПОЛІТИЧНИЙ ПЛЮРАЛІЗМ

```
graph TD; A[ПОЛІТИЧНИЙ ПЛЮРАЛІЗМ] --- B[ПОДІЛ ВЛАДИ, ЗАХИСТ ПРАВ]; A --- C[ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА]; A --- D[НАЯВНІСТЬ ОПОЗИЦІЇ]; A --- E[СВОБОДА СЛОВА]; A --- F[ПРАВО БІЛЬШОСТІ ТА ЗАХИСТ ПРАВА МЕНШОСТІ]; A --- G[ПРЕЗУМПЦІЯ НЕВИНУВАТОСТІ];
```

ПОДІЛ ВЛАДИ,
ЗАХИСТ ПРАВ

ВЕРХОВЕНСТВО
ПРАВА

НАЯВНІСТЬ
ОПОЗИЦІЇ

СВОБОДА
СЛОВА

ПРАВО БІЛЬШОСТІ
ТА ЗАХИСТ ПРАВА
МЕНШОСТІ

ПРЕЗУМПЦІЯ
НЕВИНУВАТОСТІ

Антидемократичні режими:

- Громадяни не беруть участь у вирішенні державних питань
- Утверджується влада однієї особи, партії
- Єдина ідеологія
- Переслідування опозиції
- Обмежені права людини, тощо

Види:

1. **Тоталітаризм**
2. **Деспотія**
3. **Авторитаризм**

Тоталітаризм:

- Єдина ідеологія, партія.
- Централізація, бюрократизація
- Відсутність політичної опозиції, нетерпимість до інакодумства
- Обмеження прав і свобод
- Репресії проти прогресивних сил
- Структурам влади притаманно масове зловживання своїм становищем, використання його для власних цілей.

ТОТАЛІТАРНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ РЕЖИМ

(ідеологічні різновиди)

ісламський
фундаменталізм
(Іран)

гібрид соціалізму
з ісламом
(Ірак, Лівія)

сталінізм
(СРСР,
соціалістичні країни)

фашизм
(Німеччина,
Італія)

ПРАВОВА ДЕРЖАВА

